

TÜRKİYE

2008 Anahtar Veriler

Taraf Devlet Olduğu Tarih	1 Mart 2004
Kontaminasyon	Antipersonel ve zırhlı araç mayınları, patlamamış mühimmat (UXO) ve geliştirilmiş patlayıcılar (IED)
Tahmini Kontaminasyona uğramış bölge	Miktarı belirtilmemiş
2008 yılındaki toplam kurban sayısı	21 ölü (2007: 28) 79 yaralı (2007: 73)
Mayın/savaştan kalan patlayıcılara (SKP) maruz kalan kazazedeler	Bilinmiyor, en az 2,317
Madde 5 (mayınlı alanların temizlenmesi)	1 Mart 2004
2008'de Mayın temizleme	Temizlenmiş bir alan bildirilmedi; 999 mayın yok edildi
2008' de risk eğitimi alanlar	Bilinmiyor
Mağdurlara yardım konusundaki gelişmeler	Yok

On yıllık rapor

Türkiye Cumhuriyeti Kara Mayınları Sözleşmesi'ne 1 Mart 2004'te taraf oldu. Türkiye bu konuda yasal düzenlemeye gitmediyse de, varolan tedbirlerin anlaşmadan doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesinde yeterli olacağını işaret etti. Türkiye, kendisine verilen 1 Mart 2008 mülhletine kadar, stoklarındaki yaklaşık 3 milyon anti-personel mayını imha etmemesinin olmasının yanısıra, Nisan 2009 itibariyle stoklarında halen 1.3 milyon mayın bulundurmaktadır. Türkiye, 16 bin mayını araştırma ve eğitim amacıyla elinde tutmaya karar verdi ve 2008 sonunda bu mayınlardan geriye 15,125 adet kalmıştır. Türkiye, devamlı olarak Kürdistan İşçi Partisi'ni (Partiya Karkerên Kurdistan) kara mayını kullanmakla suçlamaktadır.

Türkiye, mayınlardan ve savaştan kalan patlayıcılardan (SKP) etkilenmektedir. Suriye sınırındaki mayınların temizlemesine başlandıysa da, bu düşük hızda ve yeterli olmayan bir şeffaflıkla gerçekleşmektedir. Türkiye 5. Madde'den doğan yükümlülüklerini yerine getirmek için yönetimi ve kontrolü altındaki tüm alanların temizlenmesi için somut planlar üretmeye gereksinim duymaktadır. Buna Kuzey Kıbrıs'ta kontrolü altında bulunan bölgelerdeki sorumlulukları da dahildir.

Landmine Monitor, 1999 ve 2008 yılları arasında Türkiye'de 831 adet kurban tarafından aktive edilen mayın/SKP vakası olduğunu bildirirken, bunlardan 250'si ölüm ve 581'i yaralanma ile sonuçlanmıştır. Her ne kadar hükümet risklere karşı farkındalık oluşturma konusundaki kararlılığını bir kez daha teyit ettiyse de, son 10 yılda, sürdürülebilir bir risk eğitimi (RE) programı geliştirmekte ancak küçük bir gelişme sağlanabildi. Sivil Toplum Örgütleri (STÖ) özellikle kaynak sıkıntısı nedeniyle, ancak kısıtlı bir RE gerçekleştirebildi.

Türkiye'deki mayın/SKP mağdurlarına yardım hizmetleri yetersiz kaldı. Ekim 2008'de meclis, bazı engelli bireylerin daha fazla hizmete ulaşabilmesini sağlayacak olan yeni bir sosyal güvenlik sistemini yürürlüğe koysa da, bu sistem tüm masrafları karşılamamaktadır. Türkiye'de, mağdurlara yapılacak yardım ile ilgili ne hükümet koordinasyonu ne de ulusal stratejik plan bulunmaktadır. Mayın ve SPK'lerden etkilenen askeri personel için fiziksel rehabilitasyon merkezleri bulunmaktadır. Ancak, az sayıda sivil kazazede, askeri ve kamuya ait rehabilitasyon merkezlerinden yararlanabilmektedir.

Mayın Yasaklama Politikası

Türkiye, Kara Mayınları Sözleşmesi'ni 25 Eylül 2003'te onayladı ve 1 Mart 2004 itibariyle taraf ülke oldu. Türkiye, kanunlarında bu anlaşmanın uygulanmasıyla ilgili yasal düzenleme yapmadıysa da, anayasanın, ceza kanununun ve genel kurmay yönergelerinin anlaşma şartlarına kanun hükmü vereceğine işaret etmiştir.¹

Türkiye, 2008 takvim yılını kapsayan, Altıncı 7. Madde Raporu'nu 2009'da sundu.² Rapor, kurban sayısı ve mağdur yardımı ilgili bilginin gönüllü olarak verildiği J Formu'nu da içermektedir.

Türkiye, Kasım 2008'de Cenevre'de düzenlenen 9. Taraf Ülkeler Toplantısı'na katılarak, genel görüş alışverişi sırasında uyarılarda bulunduğu gibi, kurbanlara yardım, mayın temizleme, stok imhası ve evrenselleşme ile ilgili beyanlar da bulunmuştur. Toplantıda; Türkiye'ye Kurban Yardımı ve Sosyo-ekonomik Reentegrasyon Daimi Komisyonu Eş-Raportörlüğü görevi verildi. Mayıs 2009'da, Cenevre'de gerçekleşen oturumlararası Daimi Komite toplantılarında, Türkiye eğitim amaçlı olarak elde tutulan mayınlar, stok imhası, mayın temizliği ve kurban yardımı konularında beyanlarda bulunmuştur.

Türkiye, 1. ve 2. Madde ile ilgili bazı önemli uygulama ve yorumlama meseleleri hakkında "Türkiye hassas fünyeli ve/veya tuzaklama fünyeli mayınları kullanmamaktadır"³ beyanında bulundu. Ayrıca diğer ülkelere ait anti-personel mayınlarının kendi topraklarında depolanmasını ya da topraklarından transit geçişini Kara Mayınları Sözleşmesi'nin ihlali olarak gördüğünü ve diğer ülkelerin Türkiye'deki ortak askeri operasyonlar sırasında anti-personel mayınlarının kullanılmasına izin verilmeyeceğini belirtti.⁴

¹ 7. Madde Raporu, Form A ve Ek A, B ve C; 1 Ekim 2004 ve 10 Mayıs 2005. Ceza Kanunu'nun 174. Maddesi patlayıcılarla ilgili cezai hükümler içermektedir.

² Raporun tarihi yoktur. Daha önce Türkiye 7. Madde Raporu'nu 2008 yılında (2007 takvim yılı için), 23 Nisan 2007'de, 30 Nisan 2006'da, 30 Nisan 2005'te ve 1 Ekim 2004'te (28 Ağustos 2004'te sunulması gerekirken) sunmuştur.

³ Mektup No. 649.13/2005/BMCO DT/8805 Türkiye'nin Cenevre'deki BM Daimi Temsilciliği, Konsolos, Vehbi Esgel Etensel'den, Landmine Monitor'e (HRW), 3 Ekim 2005. Mektuba göre, 'unutulması gereken nokta, Türkiye'nin bazı komşularının Türkiye sınırında döşenmiş zırhlı araç mayınlarına sahip olduğudur. Eğer Komşuları aynı görüşü paylaşırsa, Türkiye zırhlı araç mayınlarının yasaklanmasından yanadır.

⁴ Türkiye'nin Cenevre'deki BM Daimi Temsilciliği'nin Landmine Monitor'un soruna verdiği ek cevap, 30 Mayıs 2004. Bu cevaba göre, "Türkiye asla ve asla antipersonnel mayınlarının topraklarında stoklanmasına ve ticaretinin yapılmasına müsaade etmeyecektir". Ayrıca, daha önce verilen raporun aksine, Türkiye ABD'nin Türkiye'de 1100 Air Force Gator'luk anti-personel mayın stoğunun bulunduğunu inkar etmiştir. Bkz. Landmine Monitor 2000 Raporu, s. 848. 2005 yılında yapılan açıklamaya göre, "Türkiye kendisini, ortak askeri operasyonlara riayeten, Ottawa Anlaşması'nın ruhuna uygun bir şekilde hareket etmeye adanmıştır". Mektup No. 649.13/2005/BMCO DT/8805 Türkiye'nin Cenevre'deki BM Daimi Temsilciliği Konsolos *Vehbi Esgel Etensel*'den, Landmine Monitor'e (HRW) 3 October 2005.

3. Madde ile ilgili olarak, Mayıs 2009’da Türkiye “Biz, sayıları ya da üst sınırları sabitlemeyerek taraf ülkelerin spesifik ve farklı gereksinimlerini tanıyan 3. Madde’nin mantığı ile aynı fikirde”⁵ olduğunu belirtmiştir. Aynı konuda, Türkiye 2006 yılında benzer şekilde görüş bildirmiştir: “farklı coğrafyalarda, farklı arazilerde, farklı büyüklüklerde ordulara sahip, diğer ülkelere oranla daha fazla mayın yerleştirilmiş ve dünyanın diğer bölgelerine göre daha fazla anti-personel mayınının bulunduğu ülkeler, daha fazla eğitime ihtiyaç duymaktadır ve bu ülkelere 3. Madde uyarınca sahip olunabilecek mayın sayısı ile ilgili suni rakamlar ve üst limitler empoze edilmemelidir.”⁶

Türkiye Konvansiyonel Silahlar Anlaşması’na (CCW) ve bu anlaşmanın karamayınları ile ilgili olan 2. Değiştirilmiş Protokolü’ne taraftır. Türkiye, 13. Madde’nin talep ettiği yıllık raporu 12 Kasım 2008’de sunmuştur. Türkiye CCW’nin SKP’larla ilgili 5. Protokol’üne taraf değildir.

Türkiye Misket Bombası Anlaşması’nı⁷ imzalamamıştır.

Türkiye, 1 Mart 2008 mühletine kadar stoklarını imha etmeyi başaraması üzerine, ICBL ve Landmine Monitor’u davet etmiş, ve bu iki kuruluş 22-23 Mayıs 2008 tarihlerinde bir misyon görevlendirmiştir (bkz. Aşağıdaki Stok ve imha bölümü)⁸.

Geneva Call, Temmuz 2006’da, Kürdistan Halk Kongresi (Kongra Gel) ve onun silahlı kanadı olan ve daha önce Kürdistan İşçi Partisi (Partiya Karkeren Kurdistanî PKK) ve Kürt Özgürlük ve Demokrasi Kongresi (Azad z Demokrasiya Kurdistana, KADEK), olarak bilinen, şimdiki adıyla Halkın Savunma Güçleri’nin (Hezen Parastina Gel, HPG) Geneva Call Taahhüt Belgesi’ni imzalayarak tek taraflı olarak anti-personel mayını kullanmayı bıraktığını bildirmiştir.⁹ Türkiye konuyla ilgili açıklamasında “imzanın ilgili ülke olan Türkiye Cumhuriyeti’nin bilgisi dışında ve rızası olmadan atıldığını” ve “bu nedenle Türkiye’nin de dahil olduğu bazı taraf ülkelerin anlayışıyla çeliştiği” ve “haliyle uygunsuz ve kabul edilemez olduğunu” belirtmiştir.¹⁰

⁵ Türkiye’nin Demeci, Konvansiyon’un Genel Durumu ve Operasyonu Daimi Komitesi, Cenevre, 25 Mayıs 2009.

⁶ Türkiye’nin Demeci, “3. Madde’nin Güncellenmesi,” Konvansiyon’un Genel Durumu ve Operasyonu Daimi Komitesi, Cenevre, 12 Mayıs 2006. 2005’te de benzer bir demec verilmmişti. Bkz. Mektup No. 649.13/2005/BMCO DT/8805 Konsolos Vehbi Esgel Etensel’den, Türkiye’nin Cenevre’deki BM Daimi Temsilciliği, 3 Ekim 2005.

⁷ Misket bombası politikası ile ilgili detaylar için, bkz. Human Rights Watch and Landmine Action, *Banning Cluster Munitions: Government Policy and Practice*, Mines Action Kanada, Mayıs 2009, s. 246–249.

⁸ ICRC ve Kara Mayınları Sözleşmesi’nin Uygulanması Destek Birimi temsilcileri, bu misyona da katıldılar. Bu grup, yeni imha tesislerini ziyaret etti ve Savunma Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Genel Kurmay Başkanlığı ve Başbakanlık temsilcileriyle yerine getirilmeyen mühlet ve mayın karşıtı eylem konularını görüştü. Aynı zamanda bir rehabilitasyon merkezini ziyaret etti. ICBL’den Anlaşma Uygulama Direktörü Tamar Gabelnick’den gelen e-mail, 25 Mayıs 2008, ve gene kendisi tarafından sağlanan ve e-mail kanalıyla gönderilen ICBL ‘Dahili Misyon Raporu’, 25 Mayıs 2008.

⁹ PKK/KADEK/Kongra Gel, Avrupa Birliği, NATO, ABD, Kanada, Birleşik Krallık ve Avustralya tarafından terörist organizasyon olarak kabul edilmiştir. Uygulamaya göre, Landmine Monitor, hiçbir şahıs ya da organizasyonu, yapılan alıntılar dışında, terörist olarak tanımlamamaktadır.

¹⁰ “Kara Mayınları Sözleşmesi’nin Evrenselleşmesi ve STÖler’in Günümüzdeki Rolü Üzerine Türkiye’nin Görüşleri” APLC/MSP.7/2006/MISC.4, 16 Ocak 2007. Bu belge, 18-22 Eylül tarihleri arasında gerçekleşen 7. Taraf Ülkeler Toplantısı’nda resmi belge olarak sunulmuştur. Geneva Call, Türkiye’yi Kongra Gel’le görüşülmesi konusunda bilgilendirdiğini iddia etmektedir. Geneva Call Program Direktörü, Katherine Kramer’ın e-maili. Uzun yıllardır Türkiye, STÖlerin taraf ülkelere bilgi verilmeden ve rızası alınmadan terörist olarak adlandırılan devlet-dışı

Üretim ve Taşıma

Türkiye, Ocak 1996'da anti-personel mayınlarının satışı ve taşınması hakkında yayınladığı moratoryumla eş zamanlı olarak anti-personel mayınlarının üretimini durdurmuştur.¹¹ Bunu müteakiben, Türkiye'deki anti-personel mayın üretim tesisleri yavaş yavaş hizmet dışı bırakıldı.¹² Türkiye, mayın ihracatçısı bir ülke olarak bilinmemektedir. Türkiye, daha ziyade Almanya ve ABD'den mayın ithal etmiştir.

Kullanım

Genel Kurmay Başkanlığı, 26 Ocak 1998'de Türk ordusunun anti-personel mayını kullanmasını yasaklayan bir emir yayınladı.¹³ Bu tarihten sonra, Türk ordusu tarafından anti-personel mayını kullandığına dair doğrulanmış bir olay yoktur.¹⁴

Türkiye'nin 2008 takvim yılını kapsayan 7. Madde Raporuna göre, PKK/KADEK/Kongra Gel tarafından döşenmiş karamayınları nedeniyle 37 askeri personel ve sivil ölmüş ve 121 sivil ve askeri personel yaralanmıştır. Rapor, anti-personel mayını, zırhlı araç mayını ve geliştirilmiş patlayıcılar (IED) arasında ve de kurbanlar tarafından aktive edilen ile uzaktan kumandayla patlatılan mayınlar/IED'ler arasında ayırım yapmamaktadır.¹⁵ Türkiye'nin 2007 takvim yılını kapsayan 7. Madde Raporuna göre, PKK/KADEK/Kongra Gel tarafından döşenmiş karamayınları nedeniyle 53 askeri personel ve sivil ölmüş ve 204 askeri personel ve sivil yaralanmıştır.¹⁶

Türk Genel Kurmayı 2008'de ayrılıkçı grupların yerleştiği 55 anti-personel mayın, bir zırhlı araç mayını ve 85 diğer patlayıcı aygıt bulunduğunu bildirdi. Ayrıca ayrılıkçı grupların 2008 yılında 27 olayda muhimmat veya mayın patlattığını bildirdi.¹⁷ Genel Kurmay 2009 Ocak ve

silahlı örgütlerle anti-personel mayınlarının yasaklanması konusudaki görüşmeleriyle ilgili endişelerini ortaya koymaktadır. 8. Taraf Ülkeler Toplantısı'nda Türkiye "bu ayırım gözetmeyen silahın yasadışı olarak kabul edilmesiyle ilgili her türlü çabayı hoş karşıladığını" belirtmiştir. Ancak "STÖler'in çalışmalarını yönetirken saygılı ve kabul edilebilir şekilde hareket etmeleri gerekmektedir... Eğer bu yerine getirilmezse, sadece kendi güvenilirliklerine zarar vermekle ve saygınlıklarını lekelemekle kalmaz, aynı zamanda kendilerini destekleyen ülkeleri de uygunsuz bir duruma düşürürler". Türkiye'nin Demeci, 8. Taraf Ülkeler Toplantısı, Ölü Deniz, 18 Kasım 2007.

¹¹ İthalat moratoryumu 1999 yılında yenilendi ve Mart 2002'de kalıcı hale geldi.

¹² Mektup No. 649.13/2005/BMCO DT/8805 Vehbi Esgel Etensel, Türkiye'nin Cenevre'deki BM Daimi Temsilciliği, 3 Ekim 2005. Daha önce Türkiye hem anti-personel hem de zırhlı araç mayını üretmekteydi. Bir Türk şirketi olan Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu (MKEK), iki Amerikan anti-personel mayınının (M14 ve M16) kopyalarını üretmekteydi. Bkz. Türkiye'nin Landmine Monitor'un sorusuna ek cevabı, Türkiye'nin Cenevre'deki BM Daimi Temsilciliği, 30 Mayıs 2004.

¹³ Türkiye'nin Demeci, 5. Taraf Ülkeler Toplantısı, Bangkok, 17 Eylül 2003.

¹⁴ Geçen yıllarda bazı ithamlar olduysa da, kullanımla ilgili somut deliller bulunamamıştır.

¹⁵ 7. Madde Raporu (2008 takvim yılı için), Kara Mayınları Sözleşmesi Form J, zırhlı araç mayını/geliştirilmiş patlayıcılar ile uzaktan kumandayla patlatılan anti-personel patlayıcı maddelerin kullanımını yasaklamamaktadır.

¹⁶ 7. Madde Raporu (2007 takvim yılı için), Form J.

¹⁷ Türk Genel Kurmayı, "2008 yılında (1 Ocak-31 Aralık 2008) ayrılıkçı terörist örgütü tarafından patlayıcı ve mayınları kullanıldığı vakalar" tsk.mil.tr.

¹⁸ Türk Genel Kurmayı, "2009 yılında (1 Ocak-31 Temmuz 2009) terör örgütü mensupları tarafından gerçekleştirilen geliştirilmiş patlayıcı ve mayın vakası sayısı" 31 Temmuz 2009, www.tsk.tr.

¹⁹ Dışişleri Bakanlığı, Savunma Bakanlığı, Genel Kurmay Başkanlığı ve Başbakanlık Temsilcileri ile toplantı, Ankara, 22 Mayıs 2008. ICBL'in dahili notları.

All translations of Landmine Monitor research products and media materials are for informational purposes. In case of discrepancy between the English text and any translation, the English text shall prevail.

Full report available: http://lm.icbl.org/lm09_annual_report

Temmuz ayları arasında tipini tanımlamadığı 30 mayın ele geçirdiğini ve IED'lerin karıştığı 44 olay tespit ettiğini açıklamıştır¹⁸. ICBL'nin Mayıs 2008 Türkiye misyonu sırasında, ordu yetkilileri Mart 2008'de ele geçirildiğini söyledikleri VS-50 antipersonel mayınlarının fotoğraflarını gösterdiler.¹⁹

Landmine Monitor, Türkiye'den talep ettiği, PKK/KADEK/Kongra Gel'in antipersonel mayını kullanımıyla ve anti-personel mayınları kurbanlarıyla ilgili kesin tarih ve lokasyonlar gibi somut bilgilere ulaşamadı. PKK/Kongra Gel, uzaktan kumandalı mayın kullandığını kabul etse de, insanlar ve araçlar tarafından aktive edilen mayın ve IED kullanmadığını savundu²⁰. 2008'de, Geneva Call, PKK/KADEK/Kongra Gel'e eylemde bulunduğu bölgede rapor edilen mayın olaylarının bir listesini sundu ve bir yanıt istedi. 2008 sonlarında, PKK'nin silahlı kanadı olan HPG, güvenlik güçlerine karşı saldırılarında sadece uzaktan kumandalı patlayıcı kullandığını tekrarladı. Bunun bazı sivil kayıplara da sebep olduğunu kabul etti. HPG, Geneva Call'u bir doğrulama heyeti yollaması için davet etti. Geneva Call, Temmuz 2008'de bu misyonun Türkiye'nin talebi reddetmesi nedeniyle gönderilemediğini belirtti.²¹

Bu raporlama döneminde, medyada PKK'nın sorumlu tutulduğu anti-personel mayınlarının kullanıldığı en az 3 vaka bildirildi. Landmine Monitor, mayınları kimin ne zaman döşediğini doğrulayamadı. Temmuz 2008'de, iki Türk askerinin Tunceli dağlık kırsalında devriye gezerken mayına basması sonucu şehit düştüğü rapor edildi²². Ağustos 2008'de, Hakkari'nin Şemdinli ilçesi yakınlarında bir Türk askerinin mayına basması sonucu şehit olduğu rapor edildi²³. Eylül 2008'de, bir Türk askerinin Şırnak ili Beytüşşebap ilçesinde mayına basması sonucu şehit düştüğü rapor edildi.²⁴

Stoklama ve İmha

Türkiye, anlaşmanın getirdiği bir yükümlülük olan mayın stoklarının imhası için kendisine verilen mühlette bu işlemi tamamlayamamıştır. Bu nedenle, Kara Mayınları Sözleşmesi'ni ihlal etmektedir ve stoklarını imha edene kadar da ihlal etmeye devam edecektir. Türkiye'nin son 7. Madde Raporu'nda, 2008 yılı sonunda stoklarında halen 1.702.982 antipersonel mayını bulunduğu bildirilmiştir.²⁵

2006 yılı başlarında Türkiye, stoğunda imha edilmesi gereken 2.866.818 antipersonel mayını bulunduğunu belirtti.²⁶ Bunun akabinde, 2006 yılında 94.111, 2007 yılında 250.048, 2008 yılında 913.788 ve 2009 Ocak-Nisan döneminde 377.573 adet olmak üzere toplamda 1.635.520 mayını imha etti. Nisan 2009 sonunda Türkiye, 1.325.409 imha edilecek mayını kaldığını söyledi.²⁷

²⁰ Bkz. *Landmine Monitor 2006 Raporu 2006*, s. 732–733, ve *Landmine Monitor 2008 Raporu 2008*, s. 698.

²¹ Geneva Call, “2008 Yıllık Raporu,” s. 23; ve Geneva Call'dan Katherine Kramer'in e-maili, 25 Ağustos 2008.

²² “Four killed in Turkey violence” *Peninsula* (Diyarbakır), 13 Temmuz 2008, www.thepeninsulaqatar.com.

²³ “One Soldier Dies In Landmine Blast” *Turkish Press* (Hakkari/Ankara), 17 Ağustos 2008, www.turkishpress.com.

²⁴ “Mayın Patlamasında Bir Asker Şehit Düştü”, *Hürriyet*, 15 Eylül 2008, www.hurriyet.com.tr.

²⁵ 7. Madde Raporu (2008 takvim yılı için), Form B. 2008 yılı sonunda, stoklar şu mayınları içermektedir: 584,742 DM-11; 974,040 M14; 96,173 M2; 25,239 M16; ve 22,788 ADAM.

²⁶ Farklı zamanlarda Türkiye, imhaya başlanmasından önce stoklarındaki mayın sayısını ve tiplerini farklı bildirmiştir. Bkz. *Landmine Monitor 2006 Raporu*, s. 733, ve *Landmine Monitor 2007 Raporu*, s. 688.

²⁷ 7. Madde Raporu, Form G, (2008 takvim yılı için), (2007 takvim yılı için), ve 23 Nisan 2007; Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, “2007-2009 Yılları arasında Türk Silahlı Kuvvetleri Mühimmat İmha Tesisleri'nde Gerçekleştirilen Stok İmhası” (30 Nisan 2009 itibarıyla), 25-29 Mayıs 2009'da Cenevre'de gerçekleşen Oturumlararası Daimi Komite Toplantıları'nda dağıtılan belge.

Eylül 2009’da, Türkiye, Landmine Monitor’a 26 Ağustos 2009 tarihi itibariyle 1.765.779 mayını imha ettiği ve elinde 1.195.069 adet imha edilecek mayın kaldığını bildirdi.²⁸

Nisan 2009 itibariyle, henüz elindeki ADAM mayınlarının hiçbirini imha etmemişti.²⁹

2007 boyunca Türkiye, taraf ülkelere, verilen mühlete kadar mayın imhasını bitireceğini garanti etti. 19 Kasım 2007 kadar geç bir tarihte bile Türkiye, “Türk Silahlı Kuvvetleri Mühimmat İmha Tesisleri’nde öngörülmeven teknik sıkıntılar meydana gelmediği takdirde ve eğer gerekirse diğer mevcut imkanları da kullanarak, 4. Madde’nin getirdiği yükümlülükleri yerine getirmeyi umuyoruz” açıklamasını yaptı³⁰. Nisan 2007’de Türkiye, taraf ülkelere “2008’e kadar stoklarımızdaki anti-personel mayınları imha ederek yükümlülüklerimizi yerine getireceğimizden eminiz” dedi³¹. Nisan 2007’de ayrıca, imha tesisinin 4 Temmuz 2007’de çalışır duruma geleceğini ve bu tarihten itibaren tam kapasiteyle çalışacağını bildirdi.³²

Türkiye, imha tesisi ile ilgili planlarını ilk kez 2005’te açıkladı.³³ Temmuz 2007 ortalarında Türkiye, Landmine Monitor’a tesisin “planlandığı gibi tamamlandığı”nı ve “nitelik/sertifikasyon işlemlerinin devam ettiği”ni bildirdi.³⁴ Resmi açılış 8 Kasım 2007 tarihine kadar gerçekleştirilmedi.³⁵

8. Taraf Ülkeler Toplantısı "Başkanlığına" iletilen 28 Şubat 2008 tarihli (mühletin dolmasından iki gün önce) sözlü bir notta belirtildiği üzere, Türkiye "Şu anda stoklarda bulunan tüm anti-personel mayınlarının imhasının ne zaman tamamlanacağı ile ilgili tahmin yürütmek zor. Fakat, bu süreç elden gelen en büyük özenle takip edilecektir". Türk Mühimmat İmha Tesisi' nin 8 Kasım 2007 tarihinde açılışının yapıldığına ve “nitelik ve sertifikasyon işlemlerinin tahmin edilenden daha uzun sürdüğü”ne dikkat çekildi. Verilen mühlet içinde imhanın gerçekleştirilememesi ile ilgili bir diğer açıklama da şu şekildedir; “Mühlet içinde imhanın tamamlanması için, stoklardaki anti-personel mayınlarının imhası için başka metodlar da düşünüldü. Fakat; bunların, çevreye negatif etkilerinin yanısıra, insan hayatı için de riskli olduğu kanaatine varılarak, bu metodlardan vazgeçildi.” Notta; Başkanlığın bu bilgiyi taraf ülkelere ve ilgili kuruluşlara iletmesi istenmekteydi.³⁶

²⁸ Konsolos (Silahsızlanma) Malike Selçuk Sancar, Türkiye'nin Cenevre'deki BM Daimi Temsilciliği, 9 Eylül 2009.

²⁹ ICBL’in Mayıs 2008 yılındaki ziyareti sırasında, imha tesisindeki görevliler hala daha mühendislerle ADAM mayınlarının imhasının mümkün olup olmadığıyla ilgili çalışmalarına devam ettiklerini iletiler. ICBL’den Tamar Gabelnick’in e-maili, 25 Mayıs 2008; ve aynı kişiden aynı tarihte e-mail kanalıyla gönderilen “Dahili misyon raporu”.

³⁰ Türkiye’nin Demeci, 8. Taraf Ülke Toplantısı, Ölü Deniz, 19 Kasım 2007.

³¹ Türkiye’nin Demeci, Stok İmhası Daimi Komitesi, Cenevre, 24 Nisan 2007.

³² 7. Madde Raporu, Form F, 23 Nisan 2007.

³³ Türkiye’nin Demeci, Mayın Eylemi, Mayın Risk Eğitimi ve Mayın Eylemi Teknolojileri Daimi Komitesi, 13 Haziran 2005. Bu raporda inşaatın tamamlanması için belirlenen hedef 2006 yılıydı. Bkz. Madde 7 Raporu, Form F, 30 Nisan 2005. Mayıs 2006’da Türkiye şu açıklamada bulunmuştur: “tesisin ihalesi yapıldı. 20 Aralık 2005’te NATO Tedarik ve Bakım Organizasyonu (NAMSA) ve ihaleyi alan firma arasında anlaşma imzalandı. Bu tesis Türk kaynaklarıyla yapılmakta olsa da tesis NAMSA tarafından kurulmuştur. İmha işleminin verilen mühlet olan 1 Mart 2008’e yetişmesi için tesisin Temmuz 2007’de işler hale getirilmesi çalışmalarını devam ettirmektedir.” Türkiye’nin Demeci, Stokların İmhası Daimi Komitesi, Cenevre, 11 Mayıs 2006.

³⁴ Dışişleri Bakanlığı Danışmanı Malike Selçuk Sancar, 17 Temmuz 2007.

³⁵ Türkiye’nin Demeci, 8. Taraf Ülkeler Toplantısı, Ölü Deniz, 19 Kasım 2007.

³⁶ Sözlü Not Ref. 649.13/2008/BMCO DT/1764, Türkiye'nin Cenevre'deki BM Daimi Temsilciliği’nden, 8. Taraf Ülkeler Toplantısı Başkanlığı’na, 28 Şubat 2008.

Türkiye, Kırıkkale'ye bağlı Yahşihan'daki Türk Mühimmat İmha Tesisi'ndeki stoklarını imha etmeye Kasım 2007'de başladı ve 1 Mart 2008 tarihli mühlet itibariyle, 2006 ve 2007'de patlatma yoluyla imha ettiği 319,276 mayına ek olarak, bu tesislerde 35.488 mayın daha imha etti.³⁷

Haziran 2008'de Türkiye, taraf ülkelere kalan tüm mayınların füyelerinin çıkartılıp imha edildiğini bildirdi³⁸. Bu bildiriye göre "Anti-personel mayınlarının geri kalan parçaları artık kullanılamaz durumdadır. İmha sürecinde bu, önemli ve geri dönüşü olmayan bir adımdır. Stoklardaki mayınlar artık kullanılabilir durumda değildir.³⁹ Fakat, tüm imha süreci henüz tamamlanmamıştır". "Bu aşamada, kalan parçaların imhasının tamamlanması ile ilgili herhangi bir tahminde bulunmaktan kaçınacağım... Günlük imha kapasitesiyle ilgili kesin bir tahminde bulunduğumuzda sürecin tamamlanması konusunda kesin bir zaman dilimi verebileceğiz." denilerek sürecin tamamlanması konusunda tam bir takvim verilemedi.⁴⁰

Türkiye Ağustos 2008'de ICBL'e, henüz prosedürler kusursuz bir hale getirilemediği için mühimmat imha tesisinin tam kapasite ile işletilemediğini, bu nedenle de imhanın bitiş tarihinin tahmin edilemediğini bildirdi. Bunun yanı sıra, kapasite açığının kapatılmasına yönelik olarak, DM11 ve M14 mayınlarının imhası için yeni bir statik fırın eklendiği, ancak henüz işler hale getirilmediği belirtildi.⁴¹

Kasım 2008' de, Türkiye taraf ülkelere 2010 başlarında imhanın tamamlanmasını umduğunu söyledi. Ayrıca, imha tesisinin verimliliğinin artırılmaya çalışıldığını fakat güvenlik ve çevresel çekinceler nedeniyle bu çabaların kısıtlandığını ilettili.⁴²

Türkiye geçmişte 18.236 adet M18 Claymore mayınına sahip olduğunu bildirmişti. Fakat Nisan 2007'de teslim edilen 7. Madde Raporu'nda Türkiye "M18 Claymore anti-personnel mayınlarının spesifik teknik özelliklerinden dolayı imha listesinden çıkarıldığını, ama zaten daha önce deklare edildiği üzere M18 serisi mayınların kurban tarafından aktive edilen anti-personel mayını olarak kullanılmadığını" belirtti.⁴³ Mayıs 2008'de yetkililer ICBL'ye M18'lerin

³⁷ Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, "Türk Silahlı Kuvvetleri Mühimmat İmha Tesisi'nde 2007-2009 Arası Gerçekleşen Stok İmhası (30 Nisan 2009 itibariyle)," 25-29 Mayıs 2009'da Cenevre'de gerçekleşen Oturumlararası Daimi Komite Toplantıları'nda dağıtılan belge.

³⁸ Türkiye'nin Demeci, Stokların İmhası Daimi Komitesi, Cenevre, 2 Haziran 2008. Kasım 2008'de de aynı konudan bahsedilmiş ve Nisan 2008 itibariyle tüm füyelerin imha edildiği belirtilmiştir. Türkiye'nin Demeci, 9. Taraf Ülkeler Toplantısı, Cenevre, 26 Kasım 2008. Türk yetkililer Mayıs ayında ICBL delegasyonuna stoklarındaki mayınların füyelerinin "bir kaç ay" önce imha edildiğini söylemişlerdi. ICBL'den Tamar Gabelnick'in e-maili, 25 Mayıs 2008; ve aynı kişiden aynı tarihte e-mail kanalıyla gönderilen "Dahili misyon raporu".

³⁹ Türkiye'nin Demeci, Stok İmhası Daimi Komitesi, Cenevre, 2 Haziran 2008.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ ICBL'den Tamar Gabelnick'in e-maili, 25 Ağustos 2008.

⁴² Türkiye'nin Demeci, 9. Taraf Ülkeler Toplantısı, Cenevre, 26 Kasım 2008.

⁴³ 7. Madde Raporu, Form B, 23 Nisan 2007. Kurban tarafında aktive edilen Claymore mayınlarının kullanımı Kara Mayınları Sözleşmesi tarafından yasaklansa da, uzaktan kumanda ile aktive edilen Claymore mayınlarının kullanımına izin verilmiştir. Mayıs 2006'da Türkiye şu açıklamayı yapmıştır: "M18 Claymore mayınlarının kurban tarafından aktive edilmesi için gereken parçalar yakın zamanda imha edilecek mayınlar listesine alınmıştır. Aynı zamanda, sadece uzaktan kumanda ile patlatılabilen M18 Claymore mayınlarının stoklanması için gereken adımlar atılmıştır." Türkiye'nin Demeci, Stok İmhası Daimi Komitesi, Cenevre, 11 Mayıs 2006.

tetikleyicilerinin imha edildiğini ve mayınların yalnızca uzaktan kumanda tetiklemesi modunda kullanıldığını söylediler.⁴⁴

***Mines retained for research and training* Araştırma ve Eğitim İçin Ayrılan Mayınlar**

Türkiye, 2004'te 16.000 antipersonel mayını araştırma ve eğitim amacıyla ayırdı.⁴⁵ 2009'da sunulan 7. Madde Raporu'nda, elinde 15,150 mayın bulundurduğunu belirtmişti.⁴⁶ Bu, taraf ülkeler arasındaki en yüksek elde tutulan mayın toplamıdır. Bu toplam, DM-11, M2, M14 ve M16 mayınlarını kapsamaktadır. Türkiye ilk defa her tip mayından kaç adet bulunduğunu tam olarak belirtmiştir.⁴⁷

Türkiye ayırdığı mayınların 25'ini 2008'de kullandı, fakat bu mayınların tiplerini açıklamadı.⁴⁸ Son iki yılda, elde tutulan mayınların sayısı 15.150'de sabit kaldı.

2009'da sunduğu 7. Madde Raporu'nda, Türkiye ilk defa, taraf ülkeler tarafından 2004 yılında kabul edilen elde tutulan mayınlar ile ilgili olan genişletilmiş Form D'yi kullandı. Mayınların 1.834 kişi tarafından dört farklı kursta ve bunun yanı sıra araştırma amacıyla (mayına dayanıklı postal modifikasyon projesi) kullanıldığını belirtti.⁴⁹

Mayıs 2009'da Türkiye şu şekilde bir demeç vermiştir "Mayın eylem birimlerinin büyüklüğü ve farklı tiplerden oluşması nedeniyle Türk Silahlı Kuvvetleri, eğitim amacıyla belirli sayıda anti-personel mayını elinde tutmaya ihtiyaç duymaktadır... Ayrıca Türkiye anti-personel mayın kullanımını içeren bir terörist tehlikeyle karşı karşıyadır. Teröristler tarafından döşenen mayınlar, tespit edildiğinde kontrol altına alınmalı ve güvenli hale getirilmelidir"⁵⁰

Mayıs 2006'da Türkiye "daha fazla mayın temizlendiğinde, Türkiye eğitim amaçlı elde tutulan mayın sayısını gözden geçirebilir" diye belirtmiştir.⁵¹ Haziran 2005'te, Türkiye bir açıklamasında

⁴⁴ ICBL'den Tamar Gabelnick'in e-maili, 25 Mayıs 2008; ve aynı kişiden aynı tarihte e-mail kanalıyla gönderilen "Dahili misyon raporu".

⁴⁵ 7. Madde Rapor, Form D, 1 Ekim 2004. Hem DM-11, hem de M14 mayınlarından 4700'er adet, M16, M18 ve M2 mayınlarından 2200'er adet içermektedir. 2006'da Türkiye, eğitim için ayrılan mayın sayısının 15.150'ye düştüğünü açıkladı. 850 mayın, mayın eylemine katılan askeri personelin eğitimi için yürütülen mayın arama, temizleme ve imha programlarında ve farklı askeri eğitim merkezlerinde eğitim amaçlı olarak kullanılmıştır." Türkiye'nin Demeci, Stok İmhası Daimi Komitesi, Cenevre, 11 Mayıs 2006. Bu bilgiden 7. Madde Raporu, Form D'de de bahsedilmiştir, 30 Nisan 2006. Fakat hiç bir dokümanda hangi tip mayından ne kadar imha edildiği ve ne kadarının kaldığı belirtilmemiştir.

⁴⁶ 7. Madde Raporu (2007 takvim yılı için), Form D.

⁴⁷ 7. Madde Raporu (2008 takvim yılı için), Form D. Geri kalan mayınlar, 3,897 DM11; 5,815 M2; 3,697 M14; ve 1,716 M16'dan oluşmaktadır.

⁴⁸ Ibid, Form D; and Türkiye'nin Demeci, Konvansiyonun Genel Durumu ve Operasyonlar Daimi Komitesi, Cenevre, 25 Mayıs 2009.

⁴⁹ 7. Madde Raporu (2008 takvim yılı için), Form D. Bu bilgiler Mayıs 2009'daki oturumlararası toplantılarda da verilmişti. Buna göre, 867 kişi Mayın ve Bubi Tuzağı Kursu, 603 kişi Mayınlar ve Geliştirilmiş Patlayıcılar Kursu, 322 kişi Mühendis Birliği Başlangıç Kursu ve 21 ülkeden 42 kişi Mayın ve Askeri Patlatıcılar Kursu almıştır.

⁵⁰ Türkiye'nin Demeci, Konvansiyonun Genel Durumu ve Operasyonlar Daimi Komitesi, Cenevre, 25 Mayıs 2009.

⁵¹ Türkiye'nin Demeci, "3. Madde Gözden Geçirmesi", Konvansiyonun Genel Durumu ve Operasyonlar Daimi Komitesi, Cenevre, 12 Mayıs 2006. Benzer bir demeç Ekim 2005'te verilmiştir. Mektup No. 649.13/2005/BMCO DT/8805 Türkiye Birleşmiş Milletler Daimi Temsilciliği, Cenevre, Vehbi Esgel Etensel'den, Landmine Monitor'a (HRW), 3 Ekim 2005.

"Bu rakamın [16.000 mayın] asker sayısının azaltılması sürecindeki ilerleme neticesinde tekrar belirlenebileceğini" belirtmiştir.⁵²

Sorunun Kapsamı

Kontaminasyon

Türkiye, anti-personel ve zırhlı araç mayınları, özellikle savaştan kalan mühimmatı içeren SKP'ler ve IED'ler tarafından kontamine edilmiştir. Mayınlar, 1956-1959 yılları arasında yasadışı sınır geçişini önlemek için Suriye ile olan 510 kilometrelik sınırda, Irak, İran, Ermenistan sınırlarının belli kesimlerinde ve güvenlik tesisleri çevresinde döşenmiştir.⁵³ Yunanistan, Bulgaristan⁵⁴ ve Gürcistan sınırlarının Türkiye tarafına döşenen mayınların hepsinin temizlendiği belirtilmiştir.⁵⁵

Kara mayınları, hükümet güçlerince 1984-1999 yılları arasında, PKK ile mücadele sırasında ülkenin güneydoğusuna da döşendi. Dışişleri Bakanlığı'na göre, bu mayınlar 1998'den itibaren temizlenmektedir.⁵⁶ Yeni kontaminasyonlar, 2007-2008 yılları arasında PKK tarafından kullanılan mayın ve IED'ler yüzünden oluşmuş olabilir. (bkz. yukarıdaki kullanım kısmı)⁵⁷

Türkiye 2009'da, 2008 sonunda 817.312'si antipersonel mayını, 164.466'sı zırhlı araç mayını olmak üzere, toplam 981.778 mayının döşenmiş halde bulunduğunu rapor etti.⁵⁸ Bu 2007 takvim yılını kapsayan rapordaki rakamlara oranla (818.280 antipersonel mayını ve 164.497 zırhlı araç mayını) küçük bir düşüşü işaret ediyor. Türkiye bu mayınların ve mayın döşenmiş arazilerin mevkisi ile ilgili bilgi vermemiştir.⁵⁹

Kuzey Kıbrıs'ın 1974 yılındaki işgali sırasında, Türk silahlı kuvvetleri tarafından anti-personel ve zırhlı araç mayınları adayı bölen tampon bir bölge yaratmak için ve tampon bölgeye komşu alanlarda yaygın olarak kullanıldı.⁶⁰ Çoğu mayın tarlaları o zamandan beri korundu.⁶¹

Kayıplar

Mayınız Bir Türkiye İnisiyatifi (IMFT) tarafından 2008'de toplanan medya raporlarının Landmine Monitor tarafından yapılan analizinde; mayınlar, SKP'ler, kurban tarafından aktive edilen IED'ler sonucu 29'u ölü 71'i yaralı olmak üzere en az 100 yeni kayıp verildiği belirlendi.⁶² Bunlardan 72'si güvenlik personeli, 28'i sivillerdi. Siviller arasında; yetişkin bir kadın, 4 erkek çocuğu, 6 cinsiyeti belirlenememiş çocuk, yaşı bilinmeyen 12 erkek, yaşı bilinmeyen bir kadın

⁵² Türkiye'nin Demeci, Mayın Eylemi, Risk Eğitimi ve Mayın Teknolojileri Daimi Komitesi, Cenevre, 13 Haziran 2005.

⁵³ *Landmine Monitor 2007 Raporu*, s. 690.

⁵⁴ *Landmine Monitor 2008 Raporu 2008*, s. 701.

⁵⁵ Türkiye'nin Demeci, Mayın Eylemi, Risk Eğitimi ve Mayın Teknolojileri Daimi Komitesi, Cenevre, 28 Mayıs 2009.

⁵⁶ *Landmine Monitor 2008 Raporu 2008*, s. 701.

⁵⁷ *Ibid.*

⁵⁸ 7. Madde Raporu (2008 takvim yılı için), Form C.

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ *Landmine Monitor 2004 Raporu*, p. 826.

⁶¹ Bkz. Bu edisyondaki Kıbrıs raporu.

⁶² Aksi belirtilmediyse, IMFT Koordinatörü Muteber Öğreten tarafından sağlanan veriler, 29 Haziran 2009. IMFT aynı zamanda uzaktan kumandayla patlatılan aygıtlar nedeniyle 63 kurban (25 ölü ve 38 yaralı) olduğunu raporlamıştır. Bu sayılar Landmine Monitor'un verdiği toplamda bulunmamaktadır.

ve yaşı ve cinsiyeti bilinmeyen 4 kişi vardı. Sivil kayıplardan beşi seyahat eden, beşi seyirci, üçü hayvan güden, biri tarımla uğraşan; biri yakacak odun, su yahut yiyecek toplayan kişilerdi. Geriye kalan 13 sivil kaybın olay sırasında ne yaptıkları ise bilinmemektedir.

2008'deki kayıpların sayısı IMFT tarafından 2007'de toplanan rakamlara (28'i ölü 73'ü yaralı; toplam 101 kurban) çok yakındı.⁶³ Medya aygıt tipini genelde belirtmedi ve genellikle uzaktan kumandayla harekete geçirilen IED'ler hatalı bir şekilde mayın olarak tanımlandı. Ayrıca, yapılan haberler sivil kurbanlardan çok askeri kurbanlara odaklandığı için, bildirilen sivil kurban sayısı büyük olasılıkla gerçek sayıdan daha azdır.⁶⁴

Türkiye 2008'de antipersonel mayın nedeniyle (37 ölü, 121 yaralı olmak üzere) 158 kurban verildiğini rapor etti. Kayıpların ne kadarının sivil, ve eğer kurbanlar arasında siviller varsa "köy korucusu" mu yoksa diğer güvenlik güçlerinden mi olduğu, belirtilmedi.⁶⁵ Bu toplam 2007 yılında rapor edilen, (53 ölü, 204 yaralı olmak üzere) 257 kurbanı nazaran ciddi bir azalmayı işaret etmekteydi. Bu 2006 yılında rapor edilen rakamlara (24 ölü, 131 yaralı olmak üzere 155 kayıp) yakın bir seviyeye dönüş niteliğindedir.⁶⁶

2009 yılında da kurban verilmeye devam edildi. 29 Haziran 2009 itibariyle kurban tarafından aktive edilen aygıtlar nedeniyle (27'si ölü 21'i yaralı olmak üzere) 48 yeni kurban verildi. Biri hariç tüm kurbanlar erkekti (bir kurbanın cinsiyeti belirlenemedi). 47 erkek kurbanın 42'si yetişkin erkek, biri erkek çocuk ve diğer dördü ise bilinmeyen yaşlardan erkeklerdi.

Türkiye'deki mayından etkilenen kurbanların toplam sayısı bilinmiyor. Landmine Monitor, Türkiye'de, 1999 ve 2008 yılları arasında 831 kurban tarafından aktive edilen mayın/SKP vakasının yaşandığını ve bunların 250'sinin ölümle 581'inin ise yaralanmayla sonuçlandığını bildirmiştir.⁶⁷

Türkiye, 1993 ile 2003 yılları arasında, 588'i ölü ve 2.317'si yaralı olmak üzere 2905 mayın kurbanı rapor etti. 1950'lerden beri Suriye sınırında (çoğu sivil) 3000 kişinin mayın sebebiyle öldüğü, 7000 kişinin ise yaralandığı rapor etti. Engellilerle ilgili yakın zamanda yapılmış ayrıntılı bir istatistik bulunmamaktadır ve 2007 yılında yapılan son nüfus sayımında engellilikle ilgili soru yöneltilmemiştir.⁶⁸

⁶³ *Landmine Monitor 2008 Raporu*, s. 703.

⁶⁴ IMFT'den Muteber Öğreten'in e-maili, 21 Temmuz 2009.

⁶⁵ 7. Madde Raporu (2008 takvim yılı için), Form J.

⁶⁶ *Landmine Monitor 2008 Raporu*, s. 703.

⁶⁷ *Ibid*; *Landmine Monitor 2007 Raporu*, s. 694; *Landmine Monitor 2006 Raporu*, s. 741; *Landmine Monitor 2005 Raporu*, s. 590; ve *Landmine Monitor 2004 Raporu*, s. 828. 2004 yılı Landmine Monitor Raporu'ndaki 2003 yılına ait rakamlar pek açık değildir ve toplam sayı raporlanmamıştır. Bu rapor için, Landmine Monitor Geneva Call ve Türkiye İnsan Hakları Derneği'nin verdiği sayıları (22 ölü ve 45 yaralı) kullanmıştır. 2002 yılı için, daha düşük olan Landmine Monitor'un verdiği sayılar yerine, Geneva Call'un verdiği ve daha yüksek olan sayılar kullanılmıştır (15 ölü ve 25 yaralı). Bkz. *Landmine Monitor 2004 Raporu*, s. 828.

⁶⁸ Bkz. *Landmine Monitor 2008 Raporu*, s. 705.

Risk profili

Türkiye, tüm mayınlı arazilerin uluslararası standartlara uygun bir şekilde çitle çevrildiğini ve açıkça işaretlendiğini bildirmiştir.⁶⁹ Fakat yerel otoriteler ve sivil toplum örgütleri özellikle dağlık alanlarda işaretlenmemiş çitsiz alanlar olduğunu rapor etmektedirler. Bu bölgelere çocukların sıklıkla hayvanları gütmek için gittikleri de rapor edilmiştir.⁷⁰

IMFT tarafından toplanan veriler, mayınlı arazilerin yakınında yaşayan kırsal nüfusun en yüksek risk grubunda olduğunu ve acil bir risk eğitimine ihtiyaç duyduğunu gösteriyor.⁷¹

Sosyo-ekonomik etki

Türkiye-Suriye sınırı yakınındaki arazinin büyük kısmı yasal olarak Birinci ve İkinci Derecede Yasaklanmış Askeri Bölge (diğer bir deyişle, Türkiye ordusu tarafından yönetilen kamu arazisi) statüsündedir. Bu arazilerin bir kısmı, 1956 yılında yapılan sınır çizimi sırasında kamulaştırılan ve geçmişte özel mülkiyete ait olan tarım alanlarıdır. Suriye ordusu, tampon bölgedeki ve sınırın kendi tarafındaki 250 km²lik alanı temizleyerek zeytin ağacı ve pamuk dikimi yapmıştır.⁷²

Program Yönetimi ve Koordinasyon

Daha önce mayın eylemi yönetimi ile ilgili kurumların oluşturulacağı ile ilgili verilen beyanatlara rağmen, Temmuz 2009 itibariyle, Türkiye’de henüz bir mayın eylemi otoritesi ve merkezi bulunmamaktadır.⁷³⁻⁷⁴

Türkiye Hükümeti’nin 2008’de mayın/SKP mağdurlarının “acılarını dindirmeye kararlı”⁷⁵ olduğu yönündeki söylemine rağmen, mağdur yardımı ya da risk eğitimi ile ilgili hiç bir koordinasyon bulunmamaktadır. Başbakanlık’a bağlı Engelliler İdaresi Başkanlığı, engellilerin haklarını korumakla görevli olsa da kaynak sıkıntısı çekmektedir.⁷⁶

Veri toplanması ve yönetimi

Türkiye Madde 7 raporlarında yıllık mağdur rakamlarını belirtse de, Türkiye’de geniş kapsamlı bir veri toplama sistemi bulunmamaktadır.⁷⁷

IMFT, etkilenen alanlardaki gönüllülerin ve partner kurumların yardımıyla ve de ulusal medya raporlarıyla tanımlanan mağdurları bir veri tabanında toplamaktadır.⁷⁸ 2006’dan beri, IMFT, mayın, SKP ve kurban tetiklemeli ve kumanda tetiklemeli aygıt kurbanlarını daha sistematik bir

⁶⁹ 7. Madde Raporu (2008 takvim yılı için), Kapak sayfası ve bkz. *Landmine Monitor 2007 Raporu*, s. 692.

⁷⁰ Bkz. *Landmine Monitor 2008 Raporu*, s. 705.

⁷¹ IMFT’den Muteber Öğreten tarafından sağlanan veriler, 29 Haziran 2009.

⁷² Ali M. Koknar, “Turkey Moves Forward to Demine Upper Mesopotamia,” *Journal of Mine Action*, Sayı 8.2, www.maic.jmu.edu.

⁷³ Dışişleri Bakanlığı Silahsızlanma ve Silahlanma Kontrolü Masası Başkanı Elif Comoğlu Ulgen’le yapılan telefon görüşmesi, 20 Temmuz 2009.

⁷⁴ Bkz, örneğin, *Landmine Monitor 2006 Raporu*, s. 737. Nisan 2006’da yayınlanan 7. Madde Raporu’na göre, “Ulusal Mayın Eylemi Merkezi kurulması için çalışmalara 2005 yılında başlanmıştır. Bu konudaki çalışmalar devam etmektedir. 7. Madde Raporu, Form A, 30 Nisan 2006.

⁷⁵ Türkiye’nin Demeci, 9. Taraf Ülkeler Toplantısı, Cenevre, 24 Kasım 2008.

⁷⁶ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Engelliler İdaresi “Hakkımızda”, tarihsiz, www.ozida.gov.tr; ve Engelliler Federasyonu Genel Başkanı Ergun İşeri’den gelen e-mail, 26 Mart 2009.

⁷⁷ 7. Madde Raporu (2008 takvim yılı için), Form J; ve *Landmine Monitor 2008 Raporu*, s. 704.

⁷⁸ IMFT’den Muteber Öğreten’in e-maili, 16 Haziran 2009.

şekilde ayrıştırmaya başladık. Fakat, medya genelde olaylara sebep olan aygıtlarla ilgili yeterli bilgi vermediği ya da kumanda ateşlemeli araçları hatalı bir şekilde karamayını olarak adlandırdığı için, bu veri toplama işi güçlükle sürdürülmektedir.⁷⁹ Kaynak eksikliği nedeniyle, IMFT kurban veri bankasını genişletemedi ve de 2007-8 değerlendirmesi pilot projesini tamamlayamadı. Bu nedenlerle, rakamlar gerçek rakamların altında olabilir.⁸⁰

Planlar

Stratejik mayın eylem planları

Türkiye ve Suriye 2003'te ortak sınırlarındaki mayınları temizleme konusunda anlaşmalarını bildirdi.⁸¹ Türkiye'nin mayın eylem planına göre⁸², Suriye sınırındaki 510 kilometre uzunluğunda mayın tarlası, Maliye Bakanlığı'na bağlı Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nün denetimi altında temizlenecektir.⁸³ Landmine Monitor'a 2005 yılında sunulan bilgide, Türkiye'nin mayın eylem planı ayrıca Irak sınırındaki 42 kilometrelik mayın tarlasını (75,115 mayın), İran sınırındaki 109 kilometrelik mayın tarlasını (191,428 mayın) ve Ermenistan sınırındaki 17 kilometrelik mayın tarlasını (21,984 mayın) temizlemeyi de içermekteydi.⁸⁴

Ulusal Mülkiyet

Mayın eylemi ve mağdur yardımı konularında kararlılık

Türkiye Kara Mayınları Sözleşmesi 5. Madde'sinden doğan yükümlülüklerini uygulamakta yavaş davranıyor ve şu anda 2014 mülhletli, kendi kontrolü ya da yetki alanı dahilindeki mayınlı bölgelerdeki bütün antipersonel mayınlarını temizleme taahhüdünü gerçekleştirme rotasından uzakta. Türkiye, 9. Taraf Ülkeler Toplantısı'nda mağdur yardımı ile ilgili olan taahhüdünü yeniledi⁸⁵, fakat son 10 yılda mayın/UXO mağdurlarına yardım sağlamakta çok küçük bir ilerleme kaydetti ve el altındaki mevcut kaynaklar ve olanaklar son derece kısıtlı.

Ulusal mayın eylemine ilişkin yasalar ve standartlar

16 Haziran 2009'da, Türkiye Cumhurbaşkanı, Suriye sınırındaki mayınların temizlenmesine ilişkin 5903 sayılı yasayı onayladı. Yasa, ilk olarak Milli Savunma Bakanlığı'nın mayın temizleme için bir ihale açacağı ve eğer bu süreç işlemezse Maliye Bakanlığı'nın "hizmet alım metodu" (bunun anlamı henüz net değil) ile mayınlı alanları temizleteceğini taahhüt etmekte. Eğer bu yöntem de başarılı olmazsa, yasaya göre hükümet, bir ihale açarak şirketleri tarıma uygun alanlarda tarım yapma hakkı karşılığında mayın temizlemeye davet edecek.⁸⁶

⁷⁹ Bkz. *Landmine Monitor 2008 Raporu*, s. 704.

⁸⁰ ⁸⁰ IMFT'den Muteber Öğreten'in e-maili, 21 Temmuz 2009.

⁸¹ Ali M. Koknar, "Turkey Moves Forward to Demine Upper Mesopotamia," *Journal of Mine Action*, Sayı 8.2, www.maic.jmu.edu.

⁸² Planın bir kopyasını Dışişleri Bakanlığı'ndan almak mümkün olmadı. Elif Comoglu Ulgen'le telefon görüşmesi, 5 Ağustos 2009.

⁸³ Türkiye'nin Demeci, Mayın Temizliği, Mayın Risk Eğitimi ve Mayın Eylemi Teknolojileri Daimi Komitesi, Cenevre, 28 Mayıs 2009.

⁸⁴ Bkz. *Landmine Monitor 2006 Raporu*, s. 737.

⁸⁵ Türkiye'nin Demeci, 9. Taraf Ülkeler Toplantısı, Cenevre, 24 Kasım 2008.

⁸⁶ "Cumhurbaşkanı Gül Suriye Sınırındaki Mayınlı Arazilerin Temizlenmesi Yasasını Onadı" *Turknet* (Ankara), 16 Haziran 2009, www.haber.turk.net.

Mayın Temizleme ve Savaş Sahası Temizleme

Geçmişte, Türkiye'deki mayın temizleme, Türk ordusunun Uzmanlaşmış Mayın Temizleme Birimi tarafından yönetilmekteydi.⁸⁷ Elle mayın temizleme timlerine ek olarak; birim, mayın tespit köpeklerine ve makinelerine de sahiptir. 2008'de özel bir şirket ihale ile mayın temizleme işini üstlendi.⁸⁸ Tusan isimli bir Türk şirketi, Alman ortağı Tauber ile birlikte Nusaybin yakınlarındaki yeni bir sınır kapısının açılacağı bölgede Haziran 2008'de mayın temizleme işlemlerini başlattı.⁸⁹ Tahmini kontamine olmuş alan 200.000 m² idi.⁹⁰

Türkiye'nin son 7. Madde Raporu, 2008 yılında 999 mayının temizlendiğini bildirmiştir.⁹¹ Temizlenen bölgeler ve mevkiiler ise belirtilmedi. Türkiye 7. Madde Raporu'nda PKK/KADEK/Kongra Gel tarafından yerleştirilmiş olan anti-personel mayınlarının imhasını ele almadı fakat Genel Kurmay Başkanlığı'nın internet sitesi IED'lerin temizlendiğini rapor etti. 2008 yılında, 55 anti-personel mayınını ve 2009 yılında da 27 antipersonel mayınını daha imha ettiğini bildirdi.⁹²

Taraf devlet olduktan sonraki ilerleme

Kara Mayınları Sözleşmesi, 5. Madde uyarınca Türkiye'nin yetki alanı yahut kontrolü altındaki mayınlı bölgelerdeki bütün antipersonel mayınlarını olabildiğince erken fakat 1 Mart 2014'ten geç olmayacak şekilde temizlemesi gereklidir. Haziran 2008'deki Daimi Komite toplantısında, Türkiye, "5. Madde'nin getirdiği mayın temizleme yükümlülüğü Sözleşme'nin ana hükümlerinden biridir ve Türkiye 2014 mühletine uymak için elinden geleni yapacaktır" şeklinde bir açıklamada bulundu.⁹³ Mayıs 2009'da Türkiye 5. Madde'den doğan yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla çabalarını sürdürdüğünü belirtti.⁹⁴ Fakat Türkiye'nin, 5. Madde'den doğan yükümlülüklerini yerine getirmesi için kontrolü ve yetkisi altındaki etkilenmiş bütün alanların temizliği için somut planlar oluşturması gerekli. Buna Kuzey Kıbrıs'ta kontrolü altında olan alanlardaki sorumlulukları da dahildir.

Risk Eğitimi (RE)

Türkiye'deki RE, 2008'de, önceki yıllarda olduğu gibi oldukça sınırlı ve yetersizdi. Hükümet, halkın mayın ve SKP'lerin tehlikelerine karşı farkındalığını artırmak için çabalarının 2007'den beri "değişim göstermediğini" belirtti.⁹⁵ Aralık 2007'de parlamentoda mayın/SKP'den etkilenmiş olan İğdır'da sivilleri korumak için ne yapıldığı sorulduğunda, İçişleri Bakanı'nın verdiği yanıt "Bölgedeki insanlar periyodik olarak şüpheli şeyler gördüklerinde güvenlik güçlerine haber

⁸⁷ 7. Madde Raporu (2008 takvim yılı), Form F.

⁸⁸ Bkz. *Landmine Monitor 2008 Raporu*, s. 702.

⁸⁹ "Temizlenen Arazi Mayın Kurbanlarına Verilmeli" *BIANET*, 27 Mayıs 2009, www.bianet.org.

⁹⁰ Türkiye'nin Demeci, Mayın Temizliği, Mayın Risk Eğitimi ve Mayın Eylemi Teknolojileri Daimi Komitesi, Cenevre, 28 Mayıs 2009.

⁹¹ 7. Madde Raporu, (2008 takvim yılı için), Form G.

⁹² Türk Genel Kurmayı, "2008 yılında terör örgütü mensupları tarafından gerçekleştirilen geliştirilmiş patlayıcı kullanılan olayların sayısı" www.tsk.tr; ve Türk Genel Kurmayı, "2009 yılında (1 Ocak-17 Temmuz dönemi) terör örgütü mensupları tarafından gerçekleştirilen geliştirilmiş patlayıcı kullanılan olayların sayısı" www.tsk.tr.

⁹³ Türkiye'nin Demeci, Mayın Temizliği, Mayın Risk Eğitimi ve Mayın Eylemi Teknolojileri Daimi Komitesi, Cenevre, 5 Haziran 2008.

⁹⁴ Ibid, 28 Mayıs 2009.

⁹⁵ 7. Madde Raporu (2008 takvim yılı için) Kapak sayfası, ve bkz. *Landmine Monitor 2008 Raporu*, s. 705.

⁹⁶ "Mayına Karşı Önlem: Halka Uyarı", *Radikal*, 30 Aralık 2007, www.radikal.com.tr.

vermeleri yönünde uyarılıyor." oldu.⁹⁶ Türkiye'deki hükümetin RE aktiviteleri ile ilgili Landmine Monitor'un ulaşabildiği kaynaklar bu kadardır.

2008'de IMFT, Batman, Gaziantep, Mardin ve Urfa'da STÖ'lerin, parlamento temsilcilerinin ve mayın kazalarından sağ kurtulanların katılımıyla mayın sorunu ve siviller için yarattığı tehlikeler üzerine toplantılar düzenledi. IMFT ayrıca, Ocak 2009'da İnsan Hakları Örgütü'nün Diyarbakır Şubesi'nin yardımıyla Diyarbakır'da 15 kişinin katıldığı bir eğitim atölyesi düzenledi.⁹⁷

2008'de Landmine Monitor, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 2008'de ulusal televizyondan RE mesajları yayınlanacağını duyurduğunu bildirdi. Fakat 2008'deki genel seçimler hükümette personel değişikliklerine sebep oldu ve mesajların yayınlanıp yayınlanmadığı kesinlik kazanmadı.⁹⁸

Mağdur Yardımı

Türkiye 'deki mayın/SKP kazalarından sağ kurtulanların sayısı en az 2.317 kişi olmakla birlikte tam olarak bilinmemektedir.⁹⁹ Hükümet, Kasım 2008'de 9. Taraf Ülkeler Toplantısı'nda Mağdur Yardımı ile ilgili kararlılığını tekrardan belirtse de, 2008 yılında mayın kazalarından kurtulanlar ile ilgili hizmetler ile ilgili çok küçük bir ilerleme kaydetti.¹⁰⁰ Mayın/SKP kazalarından sağ kurtulanlar da dahil olma üzere tüm engelliler için az sayıda tesis ve olanak bulunmaktaydı. Mevcut hizmetler engellilerin ihtiyaçlarını karşılamak için yetersizdi.¹⁰¹ Kazazedeler arasında mevcut hizmetlerin farkındalığı açısından da bir eksiklik vardı. Fiziksel ve finansal engeller dolayısıyla bu imkanlara ulaşmanın önünde de engeller vardı.¹⁰² Hükümet, yasalarda ve ya hizmet hükümlerinde mayın/SKP kazazedeleri ile diğer engelli vatandaşlar arasında bir fark gözetmemektedir.¹⁰³ Avrupa Komisyonu, Türkiye hükümetini engellilerle ilgili yeterli araştırma yapmadan ve yeterli veriye sahip olmadan siyaset geliştirdiği için eleştirdi.¹⁰⁴

Ekim 2008'de yürürlüğe giren Genel Sağlık Sigortası Yasası ile yeni bir sosyal güvenlik sistemi yaratılması ile birlikte sağlık hizmetlerinin sağlanmasında bazı gelişmeler sağlandı. Yeni yasa, sigorta primini ödeyenlere temel sağlık hizmetleri sunmaktadır. Sigorta primini karşılayamayan engelli kişiler, prim bedeli hükümet tarafından karşılanmak üzere, "yeşil kart" sahibi olabiliyorlar.¹⁰⁵ Yasaya göre, 18 yaşın altındaki kişiler ücretsiz sağlık hizmetlerinden yararlanabiliyor.¹⁰⁶ Fakat, 2009'da yürürlüğe giren Merkezi ve Yerel Yönetimler Bütçesi Yasası, yeşil kartlıların ilaç masraflarının bir kısmını karşılaması gerektiğini belirtiyor.¹⁰⁷ Bu yüzden, tıbbi bakımlarının bir kısmını finanse edemeyen mağdurlar hizmetlere ulaşamıyor.¹⁰⁸

⁹⁷ IMFT'den Muteber Öğreten'in e-maili, IMFT, 16 Haziran 2009.

⁹⁸ Ibid; ve bkz. *Landmine Monitor 2007 Raporu*, s. 693.

⁹⁹ 1993-2003 döneminde Türkiye'nin bildirdiği kurban sayısı. Bkz. *Landmine Monitor 2008 Raporu*, s. 705.

¹⁰⁰ Türkiye'nin Demeci, 9. Taraf Ülkeler Toplantısı, Cenevre, 24 Kasım 2008.

¹⁰¹ Engelliler Derneği'nden Ergun İşeri'nin e-maili, 26 Mart 2009; ve Avrupa Birliği Komisyonu (EC) "2008 Türkiye İlerleme Raporu", Brüksel, Komisyon Personeli Çalışma Belgesi, 5 Kasım 2008, s. 21.

¹⁰² EC, "2008 Türkiye İlerleme Raporu," Brüksel, Komisyon Personeli Çalışma Belgesi, 5 Kasım 2008, s. 21.

¹⁰³ IMFT'den Muteber Öğreten'in e-maili, 16 Haziran 2009.

¹⁰⁴ EC "2008 Türkiye İlerleme Raporu", Brüksel, Komisyon Personeli Çalışma Belgesi, 5 Kasım 2008, s. 21.

¹⁰⁵ Ibid. ve IMFT'den Muteber Öğreten'in e-maili, 16 Haziran 2009.

¹⁰⁶ EC "2008 Türkiye İlerleme Raporu", Brüksel, Komisyon Personeli Çalışma Belgesi, 5 Kasım 2008, s. 21.

¹⁰⁷ Engelliler Derneği'nden Ergun İşeri'nin e-maili, 26 Mart 2009.

¹⁰⁸ Ibid.

Yeni sosyal güvenlik yasasıyla birlikte, herkesin özel ve devlete ait sağlık kuruluşlarında ilk yardım hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanmaya hakkı var. Fakat, mayın/SKP nedeniyle oluşan ağır yaralanmalarda, acil bakım hizmeti vermek için gerekli araç gereç ve eğitimli personele sahip sağlık merkezlerinin sayısı oldukça sınırlıdır.¹⁰⁹ Yeterli acil nakil hizmeti, olayların çoğunun gerçekleştiği kırsal alanlarda değil, şehir merkezlerinde bulunmaktadır.¹¹⁰

2008 yılında, Türkiye'deki engelli örgütleri, rehabilitasyon hizmetlerinde hiçbir gelişme olmadığını rapor etti.¹¹¹ Rehabilitasyon merkezlerindeki hizmetler ve tıbbi bakım yetersiz olmaya devam etmekte. Topluluk bazındaki rehabilitasyona, engelliler için oluşturulan kurumsal bakıma nazaran daha az kaynak ve insan gücü sağlanmıştır.¹¹²

Ankara'daki Gülhane Askeri Tıp Akademisi ve Türk Silahlı Kuvvetleri Rehabilitasyon ve Bakım Merkezi (TSK-RBM) mayın/SKP kazazedelerine destek için uzmanlaşmış tesislere sahip. Türkiye 7. Madde Raporu'nda, 121 anti-personel mayını kazazedesinin rehabilitasyonunun askeri merkezlerde devam ettiğine dikkat çekti. Tedavi görenlerin arasındaki sivillerin sayısı ise belirtilmedi.¹¹³ Türkiye, TSK-RBM'nin (polis de dahil) siviller için %30 kotasının bulunduğunu ve yerel hastanelerde yeterli kapasite olmaması durumunda kurbanların ihtiyaçlarını karşılamak için ek başvuruları da kabul ettiğini rapor etti. Hizmet ücretsiz olmakla birlikte, ulaşım masrafları karşılanmadığı için bazı kurbanlar bu masrafları karşılayamamaktadır.¹¹⁴

Diyarbakır' daki Dicle Üniversitesi Araştırma Hastanesi'ndeki Ortopedi ve Travmatoloji Merkezi ve Protez Merkezi, 2008'de kazazedelere ücretsiz (yalnızca diz-altı) protezler sağladı. 2008'de Dicle Protez Merkezi'nde sekiz sivile protez takıldı.¹¹⁵ Birçok kazazedenin Dicle Üniversitesi Araştırma Hastanesi'nde protez sağlandığından haberi yok. Yalnızca yeşil kartlı kazazedeler bu hizmetlerden yararlanabilmekte.¹¹⁶

Mayın ve SKP'den etkilenen kişilere sağlanan psikolojik destek de sınırlıdır. Mayın/SKP kazazedelerine ya da kurbanların ailelerine yönelik hiçbir psikolojik program yürütülmedi.¹¹⁷

Türkiye, 7. Madde Raporu'nda, 2008'de 152 askeri personelin tazminat aldığını, 15 kişiye maaç bağlandığını ve 48 kişiye iş bulmasında yardımcı olduğunu rapor etti.¹¹⁸

Sağlık reformu, işverenleri engelli kişilerin primlerini yatırmaktan muaf tutuyor ve bu primleri devlet yatıyor.¹¹⁹ Bunun engelli kişilerin çalışma durumunda bir değişikliğe yol açıp açmadığına karar vermek için henüz erken.¹²⁰ Devlet sektöründe çalışanların %3'ünün, özel

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Bkz. *Landmine Monitor 2008 Raporu*, s. 706.

¹¹¹ Engelliler Derneği'nden Ergun İşeri'nin e-maili, 26 Mart 2009.

¹¹² EC "2008 Türkiye İlerleme Raporu", Brüksel, Komisyon Personeli Çalışma Belgesi, 5 Kasım 2008, s. 23..

¹¹³ 7. Madde Raporu (2008 takvim yılı için) Form J.

¹¹⁴ Bkz. *Landmine Monitor 2008 Raporu*, s. 707.

¹¹⁵ 7. Madde Raporu (2008 takvim yılı için) Form J..

¹¹⁶ Bkz. *Landmine Monitor 2008 Raporu*, s. 707.

¹¹⁷ Engelliler Derneği'nden Ergun İşeri'nin e-maili, 26 Mart 2009.

¹¹⁸ 7. Madde Raporu (2008 takvim yılı için) Form J.

¹¹⁹ EC "2008 Türkiye İlerleme Raporu", Brüksel, Komisyon Personeli Çalışma Belgesi, 5 Kasım 2008, s. 62.

¹²⁰ Engelliler Derneği'nden Ergun İşeri'nin e-maili, 26 Mart 2009.

sektörde ise %4'ünün engelli çalışanlardan oluşması ile ilgili önceki hükümet kotaları yürürlükte kaldı. 2008'de bu kotaların ikisi de dolmadı. 2008'de kamu sektöründe engelli işçi çalıştırma kotasının %20'sinden azı doldu.¹²¹

7 Temmuz 2004'ten, sona erdiği 30 Temmuz 2008 tarihine kadar, 341.429 kişi 5233 sayılı yasa (Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması hakkındaki) uyarınca finansal tazminat için başvurdu. Program sonunda, başvuruların üçte biri değerlendirildi. Yardım için başvuran ya da yardım alan mayın/SKP kazazedeleri ile ilgili bir veri sağlanmamıştır.¹²² Mayın/SKP kazazedeleri, tazminat için Zarar Tespit Komisyonu'na da başvurabilmekteydi. Fakat, yasanın belirttiği finansal tazminat kalıcı sakatlığın getirdiği zararın hepsini karşılamamaktadır. Tazminat bedeli kazazedenin kaybettiği çalışma kabiliyetini oranı ile belirlenmektedir. Azami tazminat ödemesi 5000 avrodur (7.363 Amerikan Doları).¹²³

Yeni sosyal güvenlik sistemi, çalışmayan yahut iş bulamayan engelli kişilere aylık bir ödeme sağlamaktadır. 2009'da verilen ücret, aylık 250 TL'dir (155.4 \$). Türkiye'deki engelli gruplarına göre, 2009 başında, dört kişilik bir ailenin yiyecek ve temel ihtiyaçları için gereken aylık ücret 953 TL'dir (592,38 \$).¹²⁴

Temmuz 2009'da, 2005 yılında yürürlüğe giren Engelliler Yasası¹²⁵ ve engellilerin hakları ile ilgili diğer düzenlemeler henüz tam anlamıyla uygulamaya geçirilmedi. Engelli örgütleri, yasayı, sağlık hizmetleri ve sosyal reentegrasyon hükümleri konusunda yetersiz ve zayıf olduğu konusunda eleştirdiler.¹²⁶ Türkiye'de engelli kişilere karşı, eğitim, çalışma, sağlık hizmetlerine ulaşma ve diğer devlet hizmetlerinin sağlanması konularında ayrımcılık yapmak yasadışıdır. Hükümet yasanın göreceli olarak etkili bir şekilde uygulandığını belirtmiştir. Yasa, engellilerin toplu taşımadan yararlanma ve kamu binalarına ulaşımını düzenlememektedir.¹²⁷

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 3 Aralık 2008'de Engellilerin Hakları ile ilgili BM Konvansiyonu'nu onayladı. 1 Temmuz 2009 tarihine kadar konvansiyonun İsteğe Bağlı Protokol'ünü ise henüz imzalamamıştır.

Mağdur Yardımı aktiviteleri

2008'de IMFT, sınırlı bir bütçeyle mayın/SKP/IED mağdurlarının ihtiyaçları ile ilgili farkındalık yaratmak amacıyla çalıştı.¹²⁸ 2008'de IMFT, Dicle Üniversitesi Araştırma Hastanesi'nde 4 kazazedeye protez hizmeti sağlanmasını organize etti.¹²⁹ Türkiye Engelliler Birliği, mağdur yardımı ile ilgili bilinci artırma aktivitelerini destekledi.¹³⁰

¹²¹ Bkz. *Landmine Monitor 2008 Raporu*, s. 706; and EC, "2008 Türkiye İlerleme Raporu", Brüksel, Komisyon Personeli Çalışma Belgesi, 5 Kasım 2008, s. 62.

¹²² DTP Diyarbakır Milletvekili Gültan Kısınak'ın İçişleri Bakanı Beşir Atalay'a mecliste yönelttiği soru, Ankara, 1 Aralık 2008.

¹²³ İnsan Hakları Derneği'nden Avukat Tahir Elçi'nin e-maili, 27 Mart 2008.

¹²⁴ Engelliler Derneği'nden Ergun İşeri'nin e-maili, 26 Mart 2009.

¹²⁵ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, Engelliler İdaresi, 'Engellilerle İlgili Yasama', tarihsiz, www.ozida.gov.tr.

¹²⁶ Engelliler Derneği'nden Ergun İşeri'nin e-maili, 26 Mart 2009.

¹²⁷ ABD Dışişleri Bakanlığı, "2008 yılı İnsan Hakları Uygulaması Ülke Raporları: Türkiye" Washington, DC, 25 Şubat 2009.

¹²⁸ IMFT'den Mutebar Ogretin'in e-maili, 16 Haziran 2009.

¹²⁹ Bkz. *Landmine Monitor 2008 Raporu*, s. 708.

¹³⁰ Engelliler Derneği'nden Ergun İşeri'nin e-maili, 26 Mart 2009.

Mayın Karşıtı Eylemi Destekleme

Türkiye, 2008 yılında mayın karşıtı harekete ayrılan ulusal kaynakları bildirmedir.

2008 ve 2009 yılları boyunca Türkiye, NATO Barış için Ortaklık'ın bir projesi olan Azerbaycan'ın Agstafa bölgesindeki Salođlu köyündeki eski bir askeri üssün mayın ve SKP'lerden temizlenmesinde lider ülke olmaya devam etti.¹³¹ Projenin 2005-2011 arası toplam bütçesi tahmini olarak 3,1 milyon avrodur (4,6 milyon \$).¹³² Türkiye, 2006 yılında, projenin 1,16 milyon avro bütçeli (1.708.216 \$) ilk aşamasına katkıda bulundu ve bunun yanısıra Nisan 2007'de başlayan projenin ikinci aşaması için 50.000 avro (73.630 \$) sağladığı Azerbaycan tarafından rapor edildi.¹³³ 2008'de Türkiye Salođlu projesine bir teknik danışman atadı¹³⁴ fakat projeye diğer katkılarını bildirmedir. Türkiye, Azerbaycan'ın yanı sıra, Afganistan, Bosna Hersek ve Lübnan'daki mayın temizleme aktivitelerine personel, eğitim ve finansal destek sağladı. 2008 boyunca yapılan aynı desteklerin parasal karşılığını rapor etmedi.

¹³¹ NAMSA, "Azerbaijan UXO: Donors' Meeting To Support Final Phase," Mart 2009, www.namsa.nato.int.

¹³² NAMSA, "Latest News, Facts and Figures", www.namsa.nato.int.

¹³³ Bkz. *Landmine Monitor 2007 Raporu*, s. 691.

¹³⁴ Azerbaycan Mayın Eylemi Ulusal Ajansı Planlama ve İlerleme Yetkilisi Nigar Vagabova ile telefon görüşmesi, 22 Temmuz 2008.